

І. Ченчик

ЦЕНзуРА В УКРАЇНСЬКОМУ ВІЗУАЛЬНОМУ МИСТЕЦТВІ КРІЗЬ ПРИЗМУ ЧАСУ

І. Chenchyk

ENSORSHIP IN UKRAINIAN VISUAL ART THROUGH THE PRISM OF TIME

Пабло Пікассо якось сказав: «Я не пишу, що бачу. Я пишу, що думаю». Цей вислів є нагадуванням про те, що мистецтво — це одна з форм свідомості, засіб для творчого викладу наших почуттів, думок та світогляду в конкретно чуттєвих образах, це право людини на висловлювання та реалізацію власних ідей.

Мене вразили історії про закриття виставок Б. Михайлова, С. Солонського, С. Браткова, Ю. Рупіна, О. Мальвого та Є. Павлова — яскравих представників Харківської школи фотографії. Роботи цих фотографів відрізнялися заgravанням і критикою усталених канонів офіційної фотографії в Радянському Союзі та тих норм, які виробилися невдовзі після його розпаду.

Митці, які описували свій фотографічний метод як «теорію удару», що вражає з першого погляду, все ж таки досягли мети — їх помітили, оцінили, але разом із тим їхні виставки закривали, їх звільняли з роботи. Причиною такого цензурування часто були фотографії з оголеним тілом, які для тогочасного суспільства та радянської влади належали до порнографічного контенту.

Виразним прикладом є виставка групи «Время» в харківському Будинку вчених у 1983 р. Слід зазначити, що попри всі творчі надбання групи, у цій позиції були представлені роботи, які не вирізнялися «гострим сюжетом», крім, звичайно, відеоряду «накладень» у слайд-показі Б. Михайлова та «Скрипки» Є. Павлова, яка виставила героїв буквально в усій наготі. За спогадами учасників, виставка була закрита у вечір дня відкриття через побоювання адміністрації Будинку вчених конфлікту з контролюючими органами.

Представники влади з перестрахом ставилися до критичної точки зору групи і часто розглядала її роботу як підривну. Як наслідок, харківські фотографи зіткнулася з переслідуваннями та звільненням із роботи через цензуру. Так, було звільнено Бориса Михайлова з посади інженера на заводі через знайдені фотографії дружини в жанрі «ню». Попри цей досвід, Михайлов продовжував створювати провокаційні та складні роботи, що зображують життя в пострадянський період.

Втім, навіть здобуття державою незалежності не викоринило повністю проблему цензури. Щодо харківського осередку, досить скандальним було закриття виставки «Нова історія» в 2009 р., яку організували в міському художньому музеї молоді представники Харківської школи фотографії — група «SOSka», учасниками якої були Белла Логачьова, Олена Полященко, Сергій Попов та Микола Рідний. Головною метою виставки було надихнути відвідувачів на зіставлення класичного та сучасного мистецтва, але директорка харківського музею Валентина Мизгіна висловила обурення щодо нецензурних слів у відео Олександра Вайндорфа та заявила, що представлені роботи — це не мистецтво, і навіть власноруч знищила одну з робіт.

Ще одним прикладом такого несприйняття нових артпрактик було закриття проекту Центру візуальної культури «Українське тіло» у 2012 р. ректором Києво-Могилянської академії Сергієм Квітом, який красномовно прокоментував свої дії так: «Це не виставка, а лайно». На виставці було представлено дослідження тілесності й сексуальності в українському суспільстві, що втілено в роботах Саші

Курмаза, Олександра Володарського, Анатолія Белова, Вови Воротньова, Оксани Брюховецької та Володимира Сая. Роботи авторів були розцінені адміністрацією як «порнографічний контент». Закриття виставки, як і подальше закриття адміністрацією ЦВК при університеті, викликало численні акції протесту в Україні та за кордоном.

І ось тепер мені згадується ситуація в київському метро, пов'язана з виставкою «Квантовий стрибок Шевченка» художника Олександра Горехова, організованою за сприяння Національного музею Тараса Шевченка в 2019 р. Ця позиція зображувала видатного поета та художника в різних образах анімаційних персонажів, наукових та культурних діячів. Завдяки такому осучасненню українського культурного діяча представники музею хотіли підживити інтерес молоді до національної спадщини, але в суспільстві виникло багато суперечностей щодо цих робіт. Як результат, виставка була пошкоджена ножом націоналістом Юрієм Павленком (Хорт), який потім закликав до переслідування художника. Вандал визнав, що це він порізав виставку «Квантовий стрибок Шевченка» та пояснив свій вчинок як «образу його національного почуття». Юрія Павленка було затримано та засуджено до 4 років і 6 місяців ув'язнення, але згодом апеляційний суд скасував вирок і справу спрямували на повторний розгляд.

Отже, Україна стала незалежною, але мистецтво все ще залишилось підвладним суспільній думці та цензурі, обґрунтованій суто радянськими поглядами та неприйняттям сучасності. Аналізуючи подібні випадки, можна побачити не тільки культурний зріст та розвиток українського сучасного мистецтва, а й наявність цієї проблеми. Слід зазначити, що стаття 15 Конституції України забороняє цензуру. Попри це представники правоохоронних органів рідко беруться за розслідування справ, пов'язаних із цією темою. Дуже лякає розуміння того, що влада не вдається до дій, які б вирішили проблему з навколоцензурними виявами, адже це вже становить загрозу свободі вираження поглядів, що суперечить принципам демократії. Та не зважаючи на це, українці повинні далі творити, виражати свої думки та розвивати культуру, адже зараз, у такий важкий для країни час, це набуло особливої актуальності.

Д. Фаррахова

ФОТОГРАФІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОПАГАНДИ — СОЦІАЛЬНА УТОПІЯ ІРИНИ ПАП

D. Farrakhova

PHOTOGRAPHY AS AN INSTRUMENT OF PROPAGANDA — SOCIAL UTOPIA OF IRYNA PAP

У наш час інформація шириться з небувалою швидкістю, так само, як швидко і по-різному сприймається й інтерпретується. Будь-яке зображення, знайдене в Інтернеті, можна зрозуміти неоднозначно, дивлячись, хто його розмістив і в якому контексті. Тож ми переважно схоплюємо якусь сенсаційну новину і сприймаємо її як точний факт. Втім, завжди необхідно аналізувати, хто створює для нас цей контент і яка в нього мета.

Сучасне суспільство починає нормалізувати думку, що не можна завжди сприймати всю інформацію як належне. Однак усвідомлення цього відбулось досить нещодавно. Ще в Радянському Союзі влада робила все можливе, щоб створити в